

H U O M A U T U K S I A

¹ Kirjan „*Sosialidemokratian kaksi taktiikkaa demokraattisessa vallankumouksessa*” Lenin kirjoitti kesä—heinäkuussa 1905 Genevessä. Heinäkuun lopulla 1905 kirja ilmestyi Genevessä VSDTP:n Keskuskomitean julkaisemana. Samana vuonna kirjasta otettiin kaksi uusintapainosta Venäjällä: VSDTP:n Keskuskomitean toimesta ja erikseen VSDTP:n Moskovan komitean toimesta 10 tuhannen kappaleen painoksena.

Leninin kirjaa „*Sosialidemokratian kaksi taktiikkaa demokraattisessa vallankumouksessa*” levitettiin illegaalisesti kaikkialla maassa: Pietarissa, Moskovassa, Kasaanissa, Tiflisissä, Bakussa ja muissa kaupungeissa. Pidätyksiä ja kotitarkastuksia toimeenpannessaan poliisi usein löysi sitä kymmenisen kappaletta ja enemmänkin. Helmikuun 19 p:nä 1907 Pietarin painoasiain komitea julisti kirjan kielletyksi. Samana vuonna, joulukuun 22 p:nä, Pietarin oikeuskamari teki päätöksen tämän kirjan hävittämisestä.

Vuonna 1907 Lenin julkaisi „*Kaksi taktiikkaa*” kokoelmassa „12 vuoden ajalta” täydentäen sitä uusilla alaviitoilla. „*Kahden taktiikan*” valmistelevalle aineisto — Leninin kirjoittamat suunnitelmat, konseptit ja muistiinpanot — on julkaistu V Lenin-kokoelmassa, ss. 315—320 ja XVI Lenin-kokoelmassa, ss. 151—156.

Leninin vallankumousteoriaa ja niitä taktillisia väittämiä, joita Lenin kehitti historiallisessa kirjassaan „*Sosialidemokratian kaksi taktiikkaa demokraattisessa vallankumouksessa*”, on toveri Stalin johdonmukaisesti puolustanut ja kehitellyt teoksissaan: „*Aseellinen kapina ja meidän taktiikkamme*”, „*Väliaikainen vallankumouhallitus ja sosialidemokratia*” (1905), „*Kaksi ottelua*”, „*Nykyhetki ja työväenpuolueen Yhdistävä edustajakokous*” (1906), „*Esipuhe K. Kautskyn kirjasen „Venäjän vallankumouksen liikkeellepanevat voimat ja näköalat” gruusiankieliseen painokseen*” (helmikuu 1907) ja muissa teoksissa.

Leninin kirjan „*Kaksi taktiikkaa*” historiallisesta merkityksestä ks. „*NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi*”, suomenk. painos, 1949, ss. 70—86.— 1.

² „*Proletari*” („*Proletaari*”) — illegaalinen bolshevistinen viikkolehti, VSDTP:n Pää-äänenkannattaja, joka perustettiin puolueen III edustajakokouksen päätöksen nojalla. Puolueen Keskuskomitean täysistunnon päätöksellä huhtikuun 27 (toukokuun 10) p:nä 1905

Pää-äänenkannattajan vastaavaksi toimittajaksi nimitettiin V. I. Lenin.

„Proletaria” julkaistiin Genevessä toukokuun 14 (27) päivästä marraskuun 12 (25) päivään 1905. Ilmestyi 26 numeroa. Toimituksen työhön osallistui vakituisesti V. V. Vorovski, A. V. Lunatsharski ja M. S. Olminski. „Proletari” jatkoi vanhan, leniniläisen „Iskran” linjaa ja säilytti täydellisesti bolshevistisen „Vperjod” lehden perinteet. Lenin kirjoitti sanomalehteen yli 50 artikkelia ja pienempää kirjoitusta. „Proletari” lehdestä otettuja Leninin artikkeleita julkaistiin paikallisissa bolshevistisissä sanomalehdissä ja niitä painettiin erillisinä lentolehtisinä.

Leninin matkustettua Venäjälle, marraskuussa 1905, „Proletari” lehden julkaiseminen pian lopetettiin. Lehden kaksi viimeistä numeroa (25 ja 26) ilmestyi V. V. Vorovskin toimittamana.— 3.

³ „*Osvobozhdenije*” („Vapautus”) — porvarillisten liberaalien kerran kahdessa viikossa ilmestynyt aikakauslehti, jota julkaistiin ulkomailla vuosina 1902—1905 P. B. Struven toimittamana. Tammi-kuusta 1904 — liberaalis-monarkistisen „Osvobozhdenije-liiton” äänenkannattaja. Myöhemmin „osvobozhdenijelaiset” muodostivat kadettipuolueen ydinjoukon.— 5.

⁴ Kysymys on uudesta, menshevistisestä „Iskrasta”. VSDTP:n II edustajakokouksen jälkeen menshevikit Plehanovin myötävaikutuksella kaappasivat „Iskran” käsiinsä. Marraskuusta 1903, numerosta 52 alkaen, „Iskrasta” tuli menshevikkien äänenkannattaja ja se ilmestyi lokakuuhun saakka 1905.— 5.

⁵ „*Bulyginin komissio*” perustettiin tsaarin asetuksella helmikuussa 1905 ja sen puheenjohtajana oli sisäasiain ministeri A. G. Bulygin. Komissio valmisti lakiehdotuksen neuvottelevan Valtakunnanduuman perustamisesta ja vaaliasetuksen Duuman vaaleista, jotka julkaistiin yhdessä tsaarin manifestin kanssa elokuun 6 (19) pnä 1905. Bolshevikit julistivat Bulyginin Duumalle aktiivisen boikotin. Hallitus ei onnistunut kutsumaan koolle Duumaa, vallankumouksen voima pyyhkäisi sen pois. Bulyginin Duuman boikotoinnista ks. tätä osaa, ss. 166—174.— 7.

⁶ *Perustuslaillis-demokraattinen puolue* (konstitutsionno-demokratitsheskaja partija, k-d, kadetit) — Venäjän tärkein porvarillinen puolue, liberaalis-monarkistisen porvariston puolue; se muodostui lokakuussa 1905. Valedemokratismiin verhoutumalla ja nimittämällä itseään „kansan vapauden” puolueeksi kadetit yrittivät saada talonpoikaiston puolelleen. He pyrkivät säilyttämään tsarismien perustuslaillisen monarkian muodossa. Myöhemmin kadeteista tuli imperiaalistisen porvariston puolue. Lokakuun sosialistisen vallankumouksen voiton jälkeen kadetit järjestivät vastavallankumouksellisia salaliittoja ja kapinoita Neuvostovaltaa vastaan.— 7.

⁷ *Millerandilaisuus* — opportunistinen virtaus, saanut nimensä ranskalaisen sosialistireformistin Millerandin nimestä; Millerand meni vuonna 1899 taantumukselliseen porvarilliseen hallitukseen, jossa oli yhteistyössä Pariisin Kommuunin pyövelin kenraali Galliffet'n kanssa.— 15.

- ⁸ „*Uusi Reinin Lehti*” („*Neue Rheinische Zeitung*”) ilmestyi Kölnissä kesäkuun 1 päivästä 1848 toukokuun 19 päivään 1849. Lehden johdossa olivat K. Marx ja F. Engels; päätoimittajana K. Marx. 301 numeron ilmestyttyä lehti lakkasi taantumuksen antamien isku-
jen vuoksi ilmestymästä. „*Uudesta Reinin Lehdestä*” ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, 1952, ss. 311—319.— 19.
- ⁹ „*Sotsial-Demokrat*” („*Sosialidemokraatti*”)— menshevistinen sanomalehti, jota julkaistiin gruusian kielellä Tiflisissä huhtikuusta marraskuuhun 1905.
Artikkeli „*Zemski sobor ja meidän taktiikkamme*” oli Kaukasian menshevikkien johtajan N. Jordanian kirjoittama. Lenin arvosteli sitä perinpohjaisesti kirjan „*Sosialidemokratian kaksi taktiikkaa demokraattisessa vallankumouksessa*” seitsemännessä luvussa (ks. tätä osaa, ss. 47—50).— 21.
- ¹⁰ Lenin tarkoittaa 90- ja 900-luvun liberaalisen zemstvoliikeen erään johtajan D. N. Shipovin „perustuslaillista” ohjelmaa. Ohjelman tarkoituksena oli säilyttää tsaarin itsevaltiudellinen järjestelmä, jota „tsaarin lahjoittama” perustuslaki hiukan rajoittaa.— 22.
- ¹¹ „*Russkaja Starina*” („*Venäjän Muinaisuus*”) — historiallinen kuukausijulkaisu; julkaistiin Pietarissa vuodesta 1870 vuoteen 1918.— 28.
- ¹² Ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, 1952, ss. 383—385.— 29.
- ¹³ Lenin viittaa kirjaan „*Aus dem literarischen Nachlass von Karl Marx, Friedrich Engels und Ferdinand Lassalle, Herausgegeben von Franz Mehring*”, Band III, Stuttgart, 1902, S. 211 („*Karl Marxin, Friedrich Engelsin ja Ferdinand Lassallen kirjallisesta perinnöstä, toimittanut Franz Mehring*”, III osa, Stuttgart, 1902, s. 211). Ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1952, s. 41.— 44.
- ¹⁴ Tarkoitetaan Staroverin (menshevikki A. N. Potresovin salanimi) päätöslauselmaa suhtautumisesta liberaaleihin, joka hyväksyttiin VSDTP:n II edustajakokouksessa. Lenin arvosteli tätä päätöslauselmaa myös artikkelissa „*Työväen demokratia ja porvarillinen demokratia*” (ks. Teokset, 8. osa, ss. 58—67).— 45.
- ¹⁵ „*Parlamenttikretinismiksi*” Lenin sanoi sitä opportunistien uskoa, että parlamentaarinen hallitusjärjestelmä on kaikkivoipa ja parlamentaarinen taistelu on poliittisen taistelun ainoa ja kaikissa oloissa tärkein muoto.— 49.
- ¹⁶ Tarkoitetaan erimielisyyksiä, joita ilmeni agraariohjelman luonnosta käsiteltäessä Saksan sosialidemokraattisen puolueen Breslaun edustajakokouksessa vuonna 1895.— 51.
- ¹⁷ „*Rabotsheje Delo*” („*Työväen Asia*”) — „ekonomistien” aikakauslehti, tilapäisjulkaisuina ilmestynyt „*Venäläisten sosialidemokraattien ulkomaisen liiton*” äänenkannattaja, julkaistiin Genevessä

vuosina 1899—1902. „Rabotshejedelolaisten” katsantokantojen arvostelua ks. Leninin kirjasta „Mitä on tehtävä?”.—55.

¹⁸ Kysymys on Nadezhdinin (J. O. Zelenskin salanimi) kirjoituksesta lehdistössä leniniläisen „Iskran” suunnitelmaa vastaan. Lenin arvosteli tätä kirjoitusta jo vuonna 1902 kirjassaan „Mitä on tehtävä?” (ks. Teokset, 5. osa, ss. 337—523).—55.

¹⁹ Tarkoitetaan Leninin artikkeleja „Sosialidemokratia ja väliaikainen vallankumoushallitus” ja „Proletariaatin ja talonpoikaiston vallankumouksellinen demokraattinen diktatuuri”, jotka julkaistiin bolshevistisen „Vperjod” lehden numeroissa 13 ja 14 (ks. Teokset, 8. osa, ss. 265—293).—63.

²⁰ Lenin tarkoittaa ohjelmaa, jonka blanquilaisten, entisten Pariisin Kommuunin jäsenten, lontoolainen ryhmä julkaisi vuonna 1874 (ks. F. Engelsin kirjoitusta „Emigranttikirjallisuus. II. Blanquilaisten Kommuuni-emigranttien ohjelma”. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XV osa, 1935, ss. 224—230).

Blanquilaiset — ranskalaisen vallankumousmiehen Louis Auguste Blanquin (1805—1881) kannattajia. Marxisin-leninismin klassikot, tunnustaen Blanquin huomattavaksi vallankumousmieheksi ja sosialismin kannattajaksi, samalla arvostelivat häntä lahkolaisuudesta ja hänen salaliittolaismaisista toimintamenetelmistään. Blanquilaisuus kielsi luokkataistelun ja odotti ihmiskunnan vapautuvan palkkaorjuudesta ei proletariaatin luokkataistelun tietä, vaan pienen intelligenživähemmistön salaliiton tietä.—65.

²¹ Saksan sosialidemokratian *Erfurtin ohjelma* hyväksyttiin Erfurtin edustajakokouksessa lokakuussa 1891. Ohjelman arvostelua ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVI osa, II nide, 1936, ss. 101—116 ja Leninin kirjaa „Valtio ja vallankumous”.—71.

²² Kirjan „Sosialidemokratian kaksi taktiikkaa demokraattisessa vallankumouksessa” kymmenenteen lukuun Lenin kirjoitti heinäkuussa 1905 huomautuksen. Kirjan ensimmäiseen painokseen tämä huomautus ei tullut, se julkaistiin ensi kerran vuonna 1926 V Lenin-kokoelmassa.—72.

²³ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valittuja kirjeitä, 1953, ss. 472—475.—72.

²⁴ Lenin tarkoittaa artikkeliaan „Väliaikaisesta vallankumoushallituksesta” (ks. Teokset, 8. osa, ss. 453—474) ja myös Engelsin kirjoitusta „Bakuninilaiset työssä. Muistiinpanoja Espanjan kapinasta vuoden 1873 kesällä”, jossa Engels arvostelee Leninin mainitsemää bakuninilaisten päätöslauselmaa (ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XV osa, 1935, ss. 105—124).—79.

²⁵ „Credo” („Kredo”) — uskontunnustus, ohjelma, maailmankäsityksen esitys. Tällä nimellä tuli tunnetuksi manifesti, jonka vuonna 1899 julkaisi „ekonomistien” ryhmä (S. N. Prokopovitsh, J. D. Kuskova ynnä muut, joista sitten tuli kadetteja). Tämä manifesti ilmaisi selvimmin Venäjän „ekonomismin” opportunistia. Lenin kirjoitti jyrkän, paljastavan vastalauseen „ekonomistien”

- katsantokantoja vastaan — „Venäjän sosialidemokraattien vastalause” (ks. Teokset, 4. osa, ss. 151—165).— 80.
- ²⁶ „*Rabotshaja Mysl*” („Työväen Ajatus”) — „ekonomistien” sanomalehti, ilmestyi vuosina 1897—1902. „Rabotshaja Myslin”, tuon kansainvälisen opportunistin venäläisen muunnoksen, katsantokantoja Lenin arvosteli monissa teoksissaan, varsinkin „Iskrassa” julkaistuissa kirjoituksissaan ja kirjassa „Mitä on tehtävä?”.— 80.
- ²⁷ Tarkoitetaan Marxin lausuntoa, joka on hänen kirjasessaan „Hegelin oikeusfilosofian arvostelua” (ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, I osa, 1938, s. 392).— 81.
- ²⁸ „*L'Humanité*” („Ihmiskunta”) — sanomalehti, jonka J. Jaurès perusti vuonna 1904 Ranskan sosialistisen puolueen äänenkannattajaksi. Pian sen jälkeen, kun sosialistinen puolue vuoden 1920 joulukuun kongressissa jakaantui kahtia ja perustettiin Ranskan Kommunistinen puolue, lehdestä tuli tämän puolueen äänenkannattaja. „*L'Humanité*” ilmestyy Pariisissa nykyäänkin Kommunistisen puolueen Pää-äänenkannattajana.— 83.
- ²⁹ *Varlin Louis-Eugène* (1839—1871) — ranskalainen työmie, I Internationalen huomattava toimihenkilö; oli kansalliskaartin Keskuskomitean jäsenenä ja vuoden 1871 Pariisin Kommuunin jäsenenä.— 94.
- ³⁰ „*Organisaatiosääntöjä*”, jotka menshevistinen konferenssi hyväksyi vuonna 1905, Lenin arvosteli artikkelissa „Kolmas askel taaksepäin” (ks. Teokset, 8. osa, ss. 509—518) ja „Esipuheessa kirjaseen „Työläiset puolueen kahtiajaosta”” (ks. tätä osaa, ss. 149—155).— 95.
- ³¹ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1952, s. 185.— 98.
- ³² *Hirsch-dunckerilaiset ammattiliitot* perustettiin Saksassa vuonna 1868 liberaalisten porvarien Hirschin ja Dunckerin toimesta; Hirsch ja Duncker, samoin kuin porvarillinen taloustieteilijä Brentanokin, saarnasivat „luokkaetujen harmoniaa”, vieroittivat työläisiä vallankumouksellisesta luokkataistelusta porvaristoa vastaan, rajoittivat ammatillisen liikkeen tehtävät apukassojen sekä kulttuuri- ja valistusjärjestöjen puitteisiin.— 105.
- ³³ F. Engelsin artikkeli „*Bakuninilaiset työssä. Muistiinpanoja Espanjan kapinasta vuoden 1873 kesällä*” käännettiin venäjän kielelle Leninin toimittamana ja ilmestyi erillisenä kirjasena vuonna 1905 Genevessä VSDTP:n Keskuskomitean julkaisemana ja myöhemmin, vuonna 1906, julkaistiin uudestaan Pietarissa (ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XV osa, 1935, ss. 105—124).
- „*Keskuskomitean vetoamus Kommunistien liitolle*”, maaliskuu 1850, julkaistiin venäjän kielellä vuonna 1906 liitteenä Karl Marxin kirjaseen „Kommunistien Kölnin oikeusjuttu”, jonka kustannusliike „Molot” julkaisi Pietarissa (ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1952, ss. 80—90).— 107.

- ³⁴ Edelleen seuraava teksti kokonaisuudessaan sanoihin „Olemme osoittaneet, että osvobozhdenijalaiset...” saakka (ks. s. 114) oli jätetty pois kirjan „Sosialidemokratian kaksi taktiikkaa demokraattisessa vallankumouksessa” ensimmäisestä painoksesta. Tämä teksti julkaisiin ensi kerran huhtikuun 22 p:nä 1940 „Pravda” lehden 112. numerossa.— 112.
- ³⁵ K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1952, ss. 433—503.— 112.
- ³⁶ „Moskovskije Vedomosti” („Moskovan Sanomat”) — sanomalehti, jota julkaistiin vuodesta 1756; XIX vuosisadan 60-luvulta alkaen se edusti tilanherrojen ja papiston taantumuksellisimpien monarkististen kerrosten katsomuksia; vuodesta 1905 lähtien — eräs mustasotnialaisten päälehtiä; lakkautettiin kohta Lokakuun vallankumouksen jälkeen 1917.— 113.
- ³⁷ *Mehring Franz* (1846—1919) — Saksan sosialidemokratian vasemmistosiiven huomattava toimihenkilö, historioitsija ja publisisti; oli eräs vallankumouksellisen „Spartacus” liiton järjestäjä, minkä jälkeen tuli Saksan kommunistisen puolueen riveihin.— 115.
- ³⁸ Ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, VI osa, 1930, s. 444.— 116.
- ³⁹ Ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, VI osa, 1930, s. 123.— 117.
- ⁴⁰ Ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, VI osa, 1930, s. 124.— 117.
- ⁴¹ Ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, VI osa, 1930, s. 115.— 118.
- ⁴² Ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, VI osa, 1930, ss. 162—163.— 119.
- ⁴³ Ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, VI osa, 1930, ss. 339—340.— 120.
- ⁴⁴ *Kölnin työväenliiton äänenkannattajan* nimenä oli ensialussa „Zeitung des Arbeiter-Vereins zu Köln” („Kölnin Työväenliiton Sanomalehti”) ja sen alaotsikkona oli „Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit” („Vapaus, Veljeys, Työ”); ilmestyi „Kommunistien liiton” jäsenten J. Mollin ja K. Schapperin toimittamana. Huhtikuusta lokakuuhun 1848 ilmestyi 40 numeroa. Sen jälkeen tuli lehden alaotsikosta sen nimi ja tällä nimellä ilmestyi lokakuusta 1848 kesäkuuhun 1849 vielä 23 numeroa.— 121.
- ⁴⁵ „Kommunistien liitto” — vallankumouksellisen proletariaatin ensimmäinen kansainvälinen järjestö, joka perustettiin kesällä 1847 Lontoossa vallankumouksellisten proletaaristen järjestöjen edustajain kongressissa. „Kommunistien liiton” järjestäjänä ja johtajina olivat K. Marx ja F. Engels, jotka tämän järjestön toimeksiannosta kirjoittivat „Kommunistisen puolueen manifestin”. „Kommunistien liitto” oli olemassa vuoteen 1852 saakka. „Kommunistien liiton” huomattavimmilla toimihenkilöillä oli sittemmin johtava osuus I Internationalessa. Ks. F. Engelsin kirjoitusta „Kommunistien liiton historiasta” (K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, 1952, ss. 320—338).— 123.

- ⁴⁶ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, 1952, ss. 333—334.— 124.
- ⁴⁷ „*Tovaristsh*” („Toveri”)—päivälehti, ilmestyi Pietarissa maaliskuusta 1906 tammikuuhun 1908; muodollisesti se ei ollut minkään puolueen äänenkannattaja, mutta tosiasiallisesti se oli vasemmistökadettien äänenkannattaja. Lehteen osallistuivat myöskin menševikit.— 124.
- ⁴⁸ Tämä asiakirja on tuntemattoman kirjoittajan artikkelin „Pariisin Kommuuni ja demokraattisen diktatuurin tehtävät” loppuosa, artikkelin, jonka käsikirjoitusta Lenin tuntuvasti korjaili. Artikkelin julkaistiin „*Proletari*” lehden 8. numerossa heinäkuun 17 (4) pnä 1905. Otsikon on asiakirjalle antanut Marx—Engels—Lenin—Stalin-Instituutti.— 126.
- ⁴⁹ *Enemmistökomiteain Byroo* (ÉKB)—bolshevikkien organisaatio-keskus, joka perustettiin V. I. Leninin aloitteesta VSDTP:n III edustajakokouksen valmistelua varten. Byroo valittiin vuoden 1904 lopulla kolmessa aluekonferenssissa: Etelän, Kaukasian ja Pohjoisen konferenssissa.— 128.
- ⁵⁰ Keskuskomitean jäsenet — sovittelijat, jotka pidätettiin Moskovassa Keskuskomitean istunnossa helmikuun 9 (22) pnä 1905: *Ma* — V. A. Noskov; *Bem* — M. A. Silvin; *Vladimir* — L. J. Karpov; *Innokenti* — I. F. Dubrovinski; *Andrei* — A. A. Kvjatkovski; *Voron* — L. J. Galperin.— 129.
- ⁵¹ Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen edustajaksi Kansainväliseen sosialistiseen toimistoon (II Internationalen toimeenpaneva elin) VSDTP:n Keskuskomitea nimitti toukokuun 7 (20) pnä 1905 Plehanovin sillä ehdolla, että hän tunnustaa VSDTP:n III edustajakokouksen päätökset itseään velvoittaviksi. Mutta Plehanov ei hyväksynyt tätä ehtoa ja hänen nimittämisensä peruutettiin. Lokakuussa 1905 Keskuskomitea teki päätöksen Leninin nimittämisestä VSDTP:n edustajaksi Kansainväliseen sosialistiseen toimistoon. VSDTP:n edustusta Kansainvälisessä sosialistisessa toimistossa koskevasta kysymyksestä ks. myös tätä osaa, ss. 319—321.— 129.
- ⁵² „*Die Neue Zeit*” („Uusi Aika”)—Saksan sosialidemokratian aikakauslehti, ilmestyi Stuttgartissa vuodesta 1883 vuoteen 1923. Vuosina 1885—1895 „*Die Neue Zeit*issä” julkaistiin eräitä F. Engelsin kirjoituksia. Engels antoi usein ohjeita aikakauslehden toimitukselle ja arvosteli sitä jyrkästi marxilaisuudesta poikkeamisten johdosta. Alkaen 90-luvun toiselta puoliskolta, F. Engelsin kuoleman jälkeen, aikakauslehti oli kautskylaisten katsantokantojen levittäjänä ja julkaisi säännöllisesti revisionistien kirjoituksia. Imperialistisen maailmansodan vuosina (1914—1918) lehdellä oli keskustalainainen asenne, kannattaen faktillisesti sosialishovinisteja.
- „*Leipziger Volkszeitung*” („Leipzigin Kansanlehti”)—Saksan sosialidemokratian vasemmistosiiven äänenkannattaja; perustettu vuonna 1894.— 130.

- ⁵³ Lenin tarkoittaa Rosa Luxemburgin kirjoitusta „Venäjän sosialidemokratian organisaatiokysymykset”, joka oli kirjoitettu menshevikkien pyynnöstä ja julkaistiin heinäkuussa 1904 menshevistisessä „Iskrassa” ja „Die Neue Zeit” lehdessä. Kautsky, joka kannatti menshevikkejä, kieltäytyi julkaisemasta „Die Neue Zeit”iin” lähetettyä kumoavaa lausuntoa — Leninin kirjoitusta „Askel eteenpäin, kaksi askelta taaksepäin. N. Leninin vastusta Rosa Luxemburgille” (ks. Teokset, 7. osa, ss. 462—473).— 130.
- ⁵⁴ Ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XV osa, 1935, s. 226.— 142.
- ⁵⁵ „*Poslednije Izvestija*” („Viimeiset Uutiset”) — aikakautinen bulleetti; sitä julkaisi Bund ulkomailla vuodesta 1901 vuoteen 1906; ilmensi bundilaisten porvarillis-natsionalistisia katsantokantoja.— 146.
- ⁵⁶ Tämä asiakirja on Leninin alkuperäinen hahmotelma esipuheeksi kirjaseen „Työläiset puolueen kahtiajaosta”, joka julkaistiin elokuussa 1905 Genevessä. „Työläisten ääni ja puolueen kahtiajako” on eräs kirjaseen otsikkovariantti. Otsikon on asiakirjalle antanut Marx—Engels—Lenin—Stalin-Instituutti.— 147.
- ⁵⁷ *VSDTP:n Keskuskomitean avoin kirje menshevikkien Organisaatiokomissiolle* aiottiin julkaista „Proletarin” 10. numerossa, mutta julkaistiinkin 11. numerossa elokuun 9 (heinäkuun 27) pnä 1905. Avoimessa kirjeessä kehoitettiin aloittamaan neuvottelut puolueen yhdistämistä koskevasta kysymyksestä III edustajakokouksen hyväksymän ohjelman ja sääntöjen perustalla. Keskuskomitean ja Organisaatiokomission edustajain ensimmäinen ja toinen neuvottelu pidettiin heinäkuussa, kolmas — syyskuussa 1905. Neuvottelut osoittivat, että menshevikit pyrkivät hajoitustoiminnallaan ehkäisemään puolueen yhdistämisen.— 147.
- ⁵⁸ Lenin tarkoittaa julkaisua „*Dnevnik Sotsial-Demokrata*”, jota G. V. Plehanov julkaisi Genevessä aika-ajottain maaliskuusta 1905 huhtikuuhun 1912. Vuonna 1916 Plehanov ryhtyi uudestaan julkaisemaan aikakauslehteä Pietarissa, mutta ilmestyi ainoastaan yksi numero.— 154.
- ⁵⁹ „*Liittojen liitto*” — liberaalis-porvarillisen intelligenssin poliittinen järjestö, joka perustettiin toukokuussa 1905 14 liiton: asianajajain, kirjailijain, lääkärien, insinöörien, opettajien y.m. liittojen edustajain ensimmäisessä edustajakokouksessa. Heinäkuussa 1905 liitto esiintyi Bulyginin Duuman boikotoinnin puolesta, mutta pian sen jälkeen luopui siitä ja päätti osallistua Duuman vaaleihin. Vuoden 1906 loppuun mennessä „Liittojen liitto” hajosi.
Socialidemokratian suhtautumisesta liberaaliin liittoihin ks. tätä osaa, ss. 266—267.— 156.
- ⁶⁰ „*Slovo*” („Sana”) — sanomalehti, julkaistiin Pietarissa vuosina 1904—1909; oli oikeistozemstvomiesten äänenkannattaja; marraskuusta 1905 heinäkuuhun 1906 oli lokakuulaisten puolueen äänenkannattaja, sen jälkeen perustuslaillis-monarkistisen „rauhallisen uudistamisen” puolueen äänenkannattaja, puolueen, joka itse asiassa ei mitenkään eronnut lokakuulaisista.

„*Russkije Vedomosti*” („Venäläiset Sanomat”)— sanomalehti, ilmestyi Moskovassa vuodesta 1863 alkaen Moskovan yliopiston liberaalisten professorien ja zemstvoimihenkilöiden julkaisemana; se edusti liberaalisten tilanherrojen ja porvariston etuja. Vuodesta 1905 alkaen — oikeistokadettien äänenkannattaja; lakkautettiin vuoden 1917 Lokakuun vallankumouksen jälkeen, samoin kuin muutkin vastavallankumoukselliset lehdet.— 157.

- ⁶¹ „*The Times*” („Ajat”)— sanomalehti, perustettu vuonna 1785 Lontoossa; eräs Englannin porvariston suuri konservatiivinen sanomalehti.— 157.
- ⁶² *Suvorin A. S.*— taantumuksellisen „*Novoje Vremja*” lehden toimittaja vuodesta 1876 vuoteen 1912.— 159.
- ⁶³ *Kalendit*— muinaisroomalaisilla kuukauden ensimmäisen päivän nimitys. Kreikkalaisilla ei ollut tällaisia nimityksiä. Lykätä kreikkalaisiin kalendeihin saakka— olla milloinkaan toteuttamatta, panna asia menemään myttyyn.— 160.
- ⁶⁴ „*Le Matin*” („Aamu”)— ranskalainen porvarillinen päivälehti, perustettu vuonna 1884.— 163.
- ⁶⁵ „*Proletari*” lehden 12. numerossa elokuun 16 (3) päivältä 1905 julkaistiin VSDTP:n ulkomaisten järjestöjen konferenssin päätöslauselma puolueen yhdistämisestä. Konferenssiin, joka pidettiin kesällä 1905, osallistui Saksan eteläosassa olevien VSDTP:n ulkomaisten järjestöjen (bolshevikkien ja menshevikkien) edustajat. Konferenssi kannatti sitä, että kutsutaan koolle yhdistävä edustajakokous ratkaisemaan kysymystä yhdistymisestä VSDTP:n erkaantuneen osan (menshevikkien) kanssa. Otsikon on asiakirjalle antanut Marx—Engels—Lenin—Stalin-Instituutti.— 175.
- ⁶⁶ „*Opettaja*” — M. N. Pokrovskin salanimi. Artikkelin „Osvobozhdenijelaiset työssä” kirjoittaja on V. D. Bontsh-Brujevitsh.— 176.
- ⁶⁷ Tämä kirjoitus on vastaus kirjeeseen, jonka „Työmies” Dvinskistä lähetti. Kirjeen kirjoittaja asetti „Proletarin” toimitukselle seuraavat kysymykset, jotka koskevat VSDTP:n III edustajakokouksen päätöksiä: „1) Mikä osuus on oleva väliaikaisella hallituksella, tuleeko se johtamaan tai hallitsemaan maata vai eikö kumpaakaan? 2) Mitkä ovat ne ehdot, joiden vallitessa proletariaatin osallistuminen väliaikaiseen hallitukseen on sallittua? 3) Mitä se sellainen aseellinen kapinaa koskeva agitaatio ja propaganda on?”.— 177.
- ⁶⁸ *Burenin V. P.* oli taantumuksellisen „*Novoje Vremja*” lehden avustaja, parjaaja, joka kävi kiukkuista ajojahtia kaikkia edistyksellisten yhteiskunnallisten, poliittisten virtausten edustajia vastaan. Lenin käyttää tätä nimeä yleisnimenä halpamaisten polemiikkimenetelmien käyttäjästä.— 189.
- ⁶⁹ „*Borba Proletariata*” („Proletariatias Brdzola”) („Proletariaatin Taistelu”)— illegaalinen sanomalehti, VSDTP:n Kaukasian liiton äänenkannattaja; ilmestyi huhti—toukokuusta 1903 lokakuuhun 1905;

- julkaistiin 12 numeroa. Palattuaan karkoitukselta vuonna 1904 J. V. Stalin tuli lehden johtoon. Toimitukseen kuuluivat myöskin A. G. Tsulukidze, S. G. Shaumjan y.m. Lehden johtavat artikkelit kirjoitti J. V. Stalin. Lehti ilmestyi gruusian, armenian ja venäjän kielellä. „Borba Proletariata” oli „Vperjod” ja „Proletari” lehtien jälkeen suurin illegaalinen bolshevistinen sanomalehti, joka puolusti johdonmukaisesti marxilaisen puolueen ideologisia, organisatorisia ja taktillisia perusteita. Lehden toimitus oli kiinteässä yhteydessä V. I. Leniniin ja bolshevikkien ulkomaiseen keskukseseen. Lehti julkaisi säännöllisesti Leninin kirjoituksia ja leniniläisestä „Iskrasta” sekä sittemmin „Vperjodista” ja „Proletarista” otettua aineistoa. „Proletari” lehdessä annettiin useita myönteisiä lausuntoja „Borba Proletariata” lehdestä sekä julkaistiin siitä otettuja artikkeleja ja kirjoit. — 192.
- ⁷⁰ Kirjanen „Venäjän vallankumous”, jonka P. Nikolajev kirjoitti, julkaistiin Genevessä vuonna 1905 VSDTP:n Keskuskomitean toimesta. Korjaillessaan tämän kirjasen käsikirjoitusta Lenin kirjoitti-kin tämän Bulyginin Duumaa koskevan huomautuksen. — 198.
- ⁷¹ S. S. — kadettipuolueen johtajan P. N. Miljukovin salanimi. — 203.
- ⁷² *Trepov D. F.* — Pietarin kenraalikuvernööri, johti Venäjän ensimmäisen vallankumouksen tukahduttamista. — 213.
- ⁷³ „Proletarin” 9. numerossa heinäkuun 26 (13) pnä 1905 julkaistiin kirjoitus „Meidän Hlestakovimme”, johon oli otettu menshevistisen „Iskran” ranskalaiseen sosialistiseen sanomalehteen lähettämä tiedoitus. Tässä tiedoituksessa „Iskra” esitti valheellisia, paisuteltuja numeroita kannattajiensa määrästä järjestyneiden työläisten keskuudessa (ks. XVI Lenin-kokoelmaa, ss. 128—129). — 215.
- ⁷⁴ „Proletarin” 10. numerossa elokuun 2 (heinäkuun 20) pnä 1905 julkaistiin VSDTP:n Saratovin komitean (joka oli sovittelevalla kannalla) päätöslauselma, jonka se hyväksyi puolueen III edustajakokouksesta ja menshevikkien konferenssista tehdyn ilmoituksen johdosta. „Proletari” julkaisi päätöslauselman Leninin kirjoittamilla toimituksen jälkisanoilta varustettuna (ks. XVI Lenin-kokoelmaa, s. 130). — 217.
- ⁷⁵ Sanonta on otettu N. V. Gogolin teoksesta „Mielipuolen muistinpänoja” (ks. N. V. Gogol. Kootut teokset, III osa, 1938, s. 212). — 233.
- ⁷⁶ „*Vossische Zeitung*” („Vossin Lehti”) — saksalainen porvarillinen sanomalehti; perustettu Berliinissä vuonna 1704. — 239.
- ⁷⁷ *Ledru-Rollin* (1807—1874) — ranskalainen poliittinen toimihenkilö, pikkuporvarillisten demokraattien edustaja. — 243.
- ⁷⁸ *Cavaignac Louis-Eugène* — ranskalainen kenraali, Väliaikaisen hallituksen sotaministeri vuoden 1848 helmikuun vallankumouksen jälkeen; kesäkuun päivinä johti Pariisin työläisten kapinan kukistamista.

Thiers Louis-Adolphe — ranskalainen porvarillinen poliittinen toimihenkilö, työväenluokan leppymätön vihollinen. Vuonna 1871 oli hallituksen johdossa ja tukahdutti julmasti Pariisin kommunardien kapinan.— 246.

- ⁷⁹ *Jacobi Johann* (1805—1877)—saksalainen porvarillinen demokraatti, vuoden 1848 vallankumouksen osanottaja. Vuosien 1870—1871 ranskalais-preussilaisen sodan jälkeen Jacobista tuli sosialidemokraatti.— 247.
- ⁸⁰ Ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, VIII osa, 1931, s. 239.— 259.
- ⁸¹ „*Liberaaliset liitot ja sosialidemokratia*” — Leninin kirjoittama lisäys V. V. Vorovskin kirjoitukseen, joka julkaistiin tällä samalla otsikolla „*Proletari*” lehden 18. numerossa syyskuun 26 (13) pnä 1905.— 267.
- ⁸² „*Rabotshi*” („Työmies”)—illegaalinen laajalti levinnyt sosialidemokraattinen sanomalehti; julkaistiin Moskovassa puolueen III edustajakokouksen päätöksen perusteella VSDTP:n Keskuskomitean toimesta vuonna 1905. Elokuusta lokakuuhun ilmestyi neljä numeroa.— 275.
- ⁸³ Leninin kirjoitus „*Saksan sosialidemokraattisen työväenpuolueen Jenan edustajakokous*” oli kirjoitettu VSDTP:n Kaukasian liiton pyynnöstä ja tarkoitettu tämän liiton äänenkannattajaa, „*Borba Proletariata*” lehteä, varten.— 276.
- ⁸⁴ *Saksan ammattiliittojen Kölnin edustajakokous* pidettiin toukokuussa 1905.— 278.
- ⁸⁵ Tässä julkaistua hahmotelmaa „*Ei mitään vilppiä! Voimamme on totuuden julistamisessa Kirje toimitukseen*” Lenin ei lopettanut.— 281.
- ⁸⁶ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1952, s. 216.— 282.
- ⁸⁷ *Venäjän sosialidemokraattisten järjestöjen konferenssi* pidettiin Riiassa syyskuun 7—9 (20—22) pnä 1905. Konferenssin päätöslauselmia ks. kokoelmasta „*NKP edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä*”, 7. painos, 1. osa, 1953, ss. 91—94.
Kirjeessään VSDTP:n Keskuskomitean jäsenille syyskuun 7 päivältä (uutta lukua) 1905 V. I. Lenin pani merkille „*Armenialaisen sosialidemokraattisen työväenjärjestön*” kiinteän yhteyden Bundiin (ks. V Lenin-kokoelmaa, s. 493). Tämän armenialaisen järjestön asennetta J. V. Stalin arvosteli kirjoituksessaan „*Miten sosialidemokratia ymmärtää kansallisuuskysymyksen?*” (ks. J. V. Stalin. Teokset, 1. osa, suomenk. painos, 1948, ss. 34—58).— 286.
- ⁸⁸ *Senaattori Shidlouskin komissio* perustettiin tsaarin asetuksella tammikuun 29 (helmikuun 11) pnä 1905 muka „*selvittelemään kiireellisesti työläisten tyytymättömyyden syitä Pietarin kaupungissa ja sen ympäristössä*”. Siihen aiottiin ottaa myös työläisten valitsemia

edustajia. Bolshevikit pitivät tätä tsarismmin hanketta yrityksenä vie-roittaa työläiset vallankumouksellisesta taistelusta ja kehoittivat käyttämään komission vaaleja poliittisten vaatimusten esittämiseen tsaarihallitukselle (ks. kirjaa „Pietarin bolshevikkien lentolehtiset”, I osa, 1939, ss. 197—202). Sen jälkeen kun hallitus hylkäsi vaati-mukset, valitsijamiehet kieltäytyivät valitsemasta edustajiaan komissioon ja kehoittivat Pietarin työläisiä ryhtymään lakkoon. Heti seuraavana päivänä alkoivat poliittiset joukkolakot. Tsaarivallan täytyi helmikuun 20 (maaliskuun 5) pñä laskea hajalle Shidlovskin komissio.— 292.

- ⁸⁹ Tarkoitetaan englantilaista valtiollista toimihenkilöä ja kirjailijaa Disraelia.— 294.
- ⁹⁰ *David Eduard* — saksalainen taloustieteilijä, bernsteiniläinen. Hänen katsomustensa arvostelua ks. V. I. Leninin teoksesta „Agraarikysymys ja „Marxin arvostelijat” ” ja J. V. Stalinin teoksesta „Agraari-politiikan kysymyksistä Neuvostoliitossa”.— 298.
- ⁹¹ *Sharvarkit* — tarkoittaa tierasituksia, joita Puolassa talonpojille määrättiin ja jotka suoritettiin pakkotyönä teiden, siltojen ja muiden etupäässä sotilaallisen merkityksen omaavien kohteiden rakentamisessa.— 298.
- ⁹² „*Novoje Vremja*” („Uusi Aika”) — sanomalehti, ilmestyi Pietarissa vuodesta 1868 vuoden 1917 lokakuuhun saakka. Alussa se oli mallittil-liberaalinen, mutta XIX vuosisadan 70-luvun loppuun mennessä se muuttui taantumuksellisten aatelis- ja virkamiesbyrokraatiapiirien äänenkannattajaksi. Lehti ei taistellut ainoastaan vallankumouksellista, vaan myös liberaalis-porvarillista liikettä vastaan. Vuodesta 1905 alkaen siitä tuli eräs mustasotnialaisten äänenkannattaja. Lenin nimitti „*Novoje Vremjaa*” lahjottavissa olevien lehtien esikuvaksi.— 305.
- ⁹³ *Balalaikin* — henkilötyyppi M. J. Saltykov-Shtshedrinin teoksesta „*Nykyajan idylli*”; liberaalinen suunsoittaja, seikkailija ja valehtelija, joka asettaa itsekkäät etunsa kaiken muun yläpuolelle.— 311.
- ⁹⁴ „*Kysymykseen puolueen yhdistämisestä*” — tällaisella otsikolla julkaisi VSDTP:n Keskuskomitea pöytäkirjat, jotka tehtiin Keskuskomitean (jonka puolueen III, bolshevistinen, edustajakokous valitsi) edustajain ja Organisaatiokomission (jonka menshevikkien Geneven konferenssi valitsi) edustajain neuvottelukokouksessa kysymyksistä, jotka koskevat VSDTP:sta erkaantuneen osan (menshevikkien) kanssa yhdistymisen ehtoja. Tämä kirjoitus on lisäksi, jonka Lenin teki „Proletarin” toimituksen puolesta syyskuussa 1905 pidetyn Keskuskomitean ja Organisaatiokomission edustajain kolmannen neuvottelukokouksen pöytäkirjaan.— 314.
- ⁹⁵ Menshevikkien „*Etelä-Venäjän perustava konferenssi*” pidettiin Kieviissä elokuussa 1905. Tämän konferenssin päätöksiksi Lenin arvosteli myös kirjoituksessa „„Iskralaisen” taktiikan viimeinen sana eli ilveilyvaalit uutena kapinaan herättävänä vaikuttimena” (ks. tätä osaa, ss. 343—360).— 318.

- ⁹⁶ Kostroman komitea, joka oli bolshevikkien kannalla, esiintyi sitä vastaan, että G. V. Plehanov nimitettäisiin edustajaksi Kansainväliseen sosialistiseen toimistoon.— 322.
- ⁹⁷ Kirjoitus „Keskusteluista lukijain kanssa” on toimituksen esipuhe bolshevikki S. I. Gusevin kirjeeseen; Gusev toimi vuoden 1905 jälkipuoliskolla VSDTP:n Odessan komitean jäsenenä.— 323.
- ⁹⁸ Kirjoitus „Veriset päivät Moskovassa” on tässä osassa, ss. 334—342, julkaistun kirjoituksen: „Poliittinen lakko ja katutaistelu Moskovassa” alkuperäinen hahmotelma.— 324.
- ⁹⁹ *Ivanovo-Voznesenskin lakko* alkoi toukokuun lopulla ja kesti elokuun alkuun saakka 1905. Lakkoa johti bolshevikkien Pohjoisen komitea. Siihen osallistui noin 70 tuhatta työmiestä ja työläisnäistä. Tämän lakon aikana työläiset perustivat valtuutettujen Neuvoston, joka itse asiassa oli eräs ensimmäinen työläisten edustajain Neuvosto Venäjällä.— 325.
- ¹⁰⁰ Lenin tarkoittaa poliisin toimeenpanemaa Tiflisiin työläisten ampuamista elokuun 29 (syyskuun 11) pnä 1905 kaupunginhallinnon rakennuksessa. Surmattiin noin 60 ja haavoitettiin noin 300 henkeä.— 325.
- ¹⁰¹ „Vorwärts” („Eteenpäin”)— Saksan sosialidemokratian pää-äänenkannattaja. Lehti ilmestyi vuodesta 1876 alkaen W. Liebknechtin y.m. toimittamana. F. Engels kävi lehden palstoilla taistelua kaikinlaisia opportunistien ilmauksia vastaan. 90-luvun toiselta puoliskolta lähtien, F. Engelsin kuoleman jälkeen, „Vorwärts”issä julkaisiin säännöllisesti Saksan sosialidemokratiassa ja II Internationalessa vallassa olleiden opportunistien kirjoituksia.— 337.
- ¹⁰² „Sotsial-Demokrat” („Sosialidemokraatti”) — menshevistinen sanomalehti, julkaistiin Genevessä lokakuusta 1904 lokakuuhun 1905.— 358.
- ¹⁰³ Kirjoitus allekirjoituksella „M. Borisov” varustettuna julkaistiin „Proletari” lehdessä ja otettiin sitten bolshevistiseen „Novaja Zhizn” lehteen № 7 marraskuun 8 (21) pltä 1905; jälkimmäistä lehteä julkaistiin Pietarissa.— 362.
- ¹⁰⁴ Kysymys on liberaalis-porvarillisesta „Rusj” lehdestä, joka ilmestyi Pietarissa vuosina 1903—1908 väliajoin ja eri nimisenä: „Rusj” („Venäjä”), „Molva” („Kuulumisia”), „XX vek” („XX vuosisata”).— 367.
- ¹⁰⁵ VSDTP:n Kaukasian liiton äänenkannattajassa „Borba Proletariata” lehdessä № 11 (venäjän kielellä № 3) elokuun 15 (28) päivänä 1905 julkaistiin J. V. Stalinin kirjoitus „Vastaus „Sotsial-Demokratille”” (ks. J. V. Stalin. Teokset, I. osa, suomenk. painos, 1948, ss. 170—183).
- Puolueen Pää-äänenkannattaja „Proletari” julkaisi 22. numerosaansa lokakuun 24 (11) pnä 1905 yksityiskohtaisen arvostelun „Borba Proletariata” lehden tästä numerosta. Tässä osassa julkaistu arvostelun osa, jonka on kirjoittanut V. I. Lenin, koskee J. V. Stalinin kirjoituksen „Vastaus „Sotsial-Demokratille”” arviointia.— 374.

- ¹⁰⁶ „Proletari” lehden 19. numerossa lokakuun 3 (syyskuun 20) pnä 1905 julkaistiin „Avoin kirje ulkomailla oleville tovereille”. Tässä kirjeessään Volganvarren lääneissä toimivat sosialidemokraatit osoittivat, että on annettava enemmän väkeä työskentelemään Venäjällä. Kirjeeseen oli liitetty „Proletarin” toimituksen huomautus, jossa sanottiin: „Jakamatta kirjoittajain liian jyrkkää mielipidettä ulkomaisten „opintojen” hyödyttömyydestä olemme kuitenkin sitä mieltä, että ulkomailla oleville ja koko puolueelle täytyy tähänastista useammin muistuttaa Venäjän syrjäseuduista”. Kenelle salanimi „Revoltjutsioner” kuuluu, ei ole saatu selville.— 377.
- ¹⁰⁷ *Vasiljev* — bolshevikki F. V. Lengnik. *Schmidt* — bolshevikki P. P. Rumjantsev. Stolypinilaisen taantumuksen vuosina Rumjantsev jäi pois puolueesta.— 378.
- ¹⁰⁸ Lenin siteeraa N. A. Dobroljubovin runoa „Preussilaisessa vau-nussa”, joka julkaistiin allekirjoituksella „Konrad Lilienschwager” vuonna 1862 „Svistok”issa № 8; „Svistok” ilmestyi liitteenä aikakauslehteen „Sovremennik” (ks. N. A. Dobroljubov. Runoja, 1941, s. 171).— 392.
- ¹⁰⁹ „Proletari” lehden 23. numerossa lokakuun 31 (18) pnä 1905 julkaistiin ilman allekirjoitusta artikkeli „Britannian työväenliike ja trade-unionien kongressi”. Lenin toimitti tämän artikkelin käännök-sen käsikirjoituksen ja kirjoitti siihen kaksi huomautusta: ensimmäi-sen Taffin laakson jutusta, josta kirjoittaja artikkelissaan mainitsee; toisen — artikkeliin loppuyhteenvedon johdosta.— 402.
- ¹¹⁰ Kirjoitus „*Voimien tasapaino*” on kirjoitettu muutamaa tuntia ennen sitä, kun Geneveen tuli lennätinsanoma tsaarin manifestista lokakuun 17 (30) päivältä 1905. Kirjoituksessa kosketeltuja kysy-myksiä Lenin kehittää yksityiskohtaisesti artikkelissa „Ratkaisu lähenee”, joka on julkaistu tässä osassa, ss. 436—443.— 403.
- ¹¹¹ „*Daily Telegraph*” („Päivän Lennätinsanomats”) — sanomalehti, joka perustettiin Lontoossa vuonna 1855; eräs Englannin suuri porvarillinen konservatiivinen sanomalehti.— 403.
- ¹¹² Leninin tämänaiheista kirjasta ei ole ilmestynyt.— 406.
- ¹¹³ Kysymys on Leninin kirjoittamasta ja puolueen III edustaja-kokouksen hyväksymästä päätöslauselmasta „VSDTP:n avointa poliittista esiintymistä koskevasta kysymyksestä” (ks. Teokset, 8. osa, ss. 367—368).— 408.
- ¹¹⁴ Kysymys on Pietarin työläisten *lakkokomiteasta*, joka lokakuun poliittisen yleislakon päivinä kasvoi Pietarin työväen edustajien Neuvostoksi. Lokakuun 13 (26) pnä 1905 Pietarin työläiset valitsi-ivat tehtaissa edustajiaan työväen edustajien Neuvostoon. Yöllä pidettiin Neuvoston ensimmäinen istunto. Pietarin jälkeen työväen edustajien Neuvostoja perustettiin Moskovassa ja muissa kaupun-geissa. Bolshevikit pitivät Neuvostoja työväenluokan poliittisena joukko-organisaationa ja heidän mielestään ne olivat kapinaelimiä, vallankumouksellisen vallan ituja. Sen vuoksi, että menshevikit

kaappasivat käsiinsä Pietarin työväen edustajien Neuvoston johdon, suhtautui tämä Neuvosto kielteisesti kansan aseellisen kapinan valmisteluun.

Työväen edustajien Neuvostoista vuonna 1905 ks. Leninin teoksia: „Meidän tehtävämme ja työväen edustajien Neuvosto”, „Sosialismi ja anarkismi” ja „Kadettien voitto ja työväenpuolueen tehtävät” sekä „NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi”, suomenk. painos, 1949, ss. 88—89.—422.

- ¹¹⁵ Artikkelin „*Pikkuporvarillinen sosialismi ja proletaarinen sosialismi*” julkaistiin bolshevistisessä „*Novaja Zhizn*” lehdessä № 9 marraskuun 10 (23) piltä 1905.—428.
- ¹¹⁶ V. V. on V. P. Vorontsovin, „Kapitalismin kohtalot Venäjällä” nimisen kirjan kirjoittajan, salanimi. *Nikolai* —on N. F. Danielsonin, „Katsauksia reforminjälkeiseen yhteiskunnalliseen talouteemme” nimisen kirjan kirjoittajan, salanimi. Vorontsov ja Danielson olivat XIX vuosisadan 80—90-luvun liberaalisen narodnikkilaisuuden ideologeja.—434.
- ¹¹⁷ Lenin tarkoittaa „*Izvestija Soveta Rabotshih Deputatov*” lehteä („Työväen Edustajien Neuvoston Tiedonantaja”)—Pietarin työväen edustajien Neuvoston virallista äänenkannattajaa. „*Izvestija*” ilmestyi bulletiinina lokakuun 17 (30) päivästä joulukuun 14 (27) päivään 1905. Bulletiinia painatettiin omavaltaisesti erinäisten porvarillisten sanomalehtien kirjapainoissa. Ilmestyi kymmenen numeroa. Yhdennentoista numeron poliisi konfiskoi painattamisen aikana.—438.
- ¹¹⁸ Tarkoitetaan „*Neue Freie Presse*” lehteä („Uusi Vapaa Lehdistö”)—porvarillis-liberaalista sanomalehteä, jota julkaistiin Wienissä vuodesta 1864 lähtien.—441.
- ¹¹⁹ „*Proletarin*” 25. numerossa marraskuun 16 (3) pñä 1905 julkaistiin kirjoitus „Talonpoikain edustajakokous” allekirjoituksella „V. Kalinin” varustettuna (V. A. Karpinkin salanimi). Toimittaessaan kirjoitusta Lenin teki tämän lisäyksen.—445.
- ¹²⁰ „*Novaja Zhizn*” („Uusi Elämä”)—ensimmäinen legaalinen bolshevistinen sanomalehti; ilmestyi joka päivä lokakuun 27 (marraskuun 9) päivästä joulukuun 3 (16) päivään 1905 Pietarissa. V. I. Leninin saavuttua maanpaosta Pietariin, marraskuun alussa, lehti ilmestyi hänen välittömällä johdollaan. „*Novaja Zhizn*” oli tosiasiallisesti VSDTP:n Pää-äänenkannattaja. Lehden lähimpiä avustajia olivat V. V. Vorovski, M. S. Olminski, A. V. Lunatsharski y.m. Aktiivisesti osallistui A. M. Gorki, joka antoi lehdelle aineellistakin apua.
- „*Novaja Zhiznin*” 9. numerossa marraskuun 10 (23) pñä ilmestyi Leninin ensimmäinen kirjoitus „Puolueen uudistajärjestämisestä”. Sen jälkeen julkaistiin vielä toistakymmentä hänen kirjoitustaan. Lehden jokapäiväinen painosmäärä nousi 80 tuhanteen kappaleeseen.
- „*Novaja Zhizn*” sai kärsiä monia rankaisutoimenpiteitä. 27:stä numerosta 15 numeroa konfiskoitiin ja hävitettiin. Kun 27. numero joulukuun 2 (15) pñä oli ilmestynyt, hallitus lakkautti lehden. Viimeinen, 28. numero, ilmestyi illegaalisesti.—451.

- ¹²¹ *Vendée* — Ranskan maakunta, jossa XVIII vuosisadan lopulla tapahtuneen Ranskan porvarillisen vallankumouksen kaudella puhkesi takapajuisen taantumuksellisen talonpoikaiston vastavallankumouksellinen kapina vallankumouksellista Konventtia vastaan. Kapina tapahtui uskonnollisilla tunnuksilla ja sitä johti vastavallankumouksellinen papisto ja tilanherrat.— 453.
- ¹²² Matruusien ja sotamiesten kapina Kronstadtissa alkoi lokakuun 26 (marraskuun 8) pñä 1905. Kapinaan nousseet esittivät vaatimuksen: perustavan kokouksen koollekutsuminen yleisten vaalien pohjalla, demokraattisen tasavallan perustaminen, sanan-, kokoontumis- ja yhdistymisvapaus, matruusien ja sotamiesten aseman parantaminen. Lokakuun 28 (marraskuun 10) pñä Kronstadtin kapina tukahdutettiin.— 454.
-